

*Малежик Дмитро Іванович, кандидат історичних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*
**УЧАСТЬ СТУДЕНТСТВА В ОПОЗИЦІЙНОМУ РУСІ 1956 р.
В ПОЛЬСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

Початок контрольованої лібералізації та десталінізації в Радянському Союзі підштовхнули до активних дій антикомуністичні рухи в країнах соціалістичного блоку. Одним з найактивніших був протестний рух у Польській Народній Республіці (ПНР), де тільки протягом 1956 р. відбулася низка антиурядових виступів. Наймасовішими з них були виступи робітників у Познані 28–30 червня, які завершилися вуличними боями та вбивством десятків людей.

Під час панування комуністичних режимів в країнах Східної Європи студенти цих країн були однією з провідних сил у найвідоміших випадках соціального протесту. Так було під час Угорської революції 1956 р., яка почалась з мирної студентської демонстрації на вулицях Будапешта, до якої приєдналися робітники та інші міські мешканці. У Чехословаччині одними з найактивніших дійових осіб в акціях протесту, які призвели до радянського воєнного вторгнення в країну та закінчення Празької весни, був студент Ян Палах, самоспалення якого в 1969 р. посилювало протест проти окупації.

Досвід активності молоді в другій половині 1950-х – 1960-х рр. є достатньо актуальним і для нашого часу, оскільки дає можливість простежити ряд закономірностей розвитку молодіжної категорії населення та порівняти з їхньою участю в сучасних опозиційних рухах.

Після XX з'їзду КПРС, який відбувався з 14 по 25 лютого 1956 р. в Москві та став першою спробою засудити сталінізм, у Польщі піднялась хвиля критики “помилки і перегинів”, спрямована насамперед проти засилля компартії та органів держбезпеки. Громадяни все частіше вимагали демократії в політиці, громадському та економічному житті. Інтелігенція свій протест виражала насамперед виступами і творами, робітники – мітингами, страйками та демонстраціями. Ареною наймасовішого протесту стала Познань. Той факт, що в місті тоді проходив Міжнародний ярмарок, на який приїхало багато закордонних гостей, надавав демонстрантам упевненості, що влада не буде застосовувати жорсткі методи придушення повсталих.

Почали виступи робітники машинобудівного комбінату ім. Цегельського 28 червня, до яких згодом приєдналися робітники інших підприємств. Загалом у мітингах і демонстраціях взяли участь близько 100 тис. осіб. Спочатку мітинг проходив перед будівлею міської влади, потім перед в'язницею і, зрештою, будівлею управління держбезпеки. Розпочавшись як мирна демонстрація, виступи переросли в безлади, у ході яких робітники розгромили будівлі міському партії, таємної поліції та захопили в'язницю. Демонстранти, маючи декілька десятків одиниць зброї, вдалися до її застосування, чинячи опір близько доби.

Наступного дня керівництво Польщі ввело до Познані війська й танки, які силою придушили повстання робітників. Лише за офіційними даними у ході зіткнень у Познані загинуло близько 60 осіб, ще біля 500 отримало поранення.

Оперативні дії польської влади запобігли втручанням радянських військ, проте мирні демонстрації протесту неодноразово відбувались по всій території Польщі. Нове керівництво ПНР практично не застосовувало репресій щодо учасників протестів, засудивши лише двох осіб, винних у загибелі поліцейського. Найближчим результатом Познанських подій став виступ 29 червня державного секретаря США Дж. Даллеса, який вимагав від західних союзників скоординованого тиску на соціалістичні країни з метою їх найшвидшого звільнення.

Події в Познані значною мірою надихнули молодих угорців, які почали Угорську революцію 23 жовтня 1956 р.

Попри те, що познанське повстання було придушене, воно поклало початок політичній «відлизі» в країні, яка пізніше одержить назву «польський жовтень».

17 жовтня по всій країні масові виступи та демонстрації. Мітингувальники висунули цілий ряд економічних і політичних вимог, серед яких головними були: відставка попереднього керівництва ПОРП, виведення радянських військ з території Польщі та встановлення рівноправних відносин між соціалістичними країнами, проведення необхідних економічних і правових реформ у країні, які дозволили б Польщі йти до соціалізму власним шляхом. На мітингах звучали й вимоги про перегляд польсько-радянського кордону для того, щоб Західна Україна та Литва знову ввійшли до складу Польщі [4].

До того ж Польща стала першою країною Східної Європи, у якій було поширено доповідь М. Хрущова, що стало значним успіхом реабілітованих. Відбувались відкриті партійні збори з обговоренням доповіді, почались широкі політичні дискусії, які значно змінили суспільну атмосферу в країні. Основними постулатами (гаслами) було засудження політичних репресій сталінського режиму, прагнення відновити суспільну роль католицької церкви, гарантій політичних прав [2].

Одним із наслідків «відлиги» стала активізація діяльності молоді, однією з форм якої став клубний рух, що розгорнувся у великих містах Польщі. Одним з перших з них став Клуб кривого колеса (ККК), який виник ще на початку 1955 р. як місце неформальних зустрічей діячів науки та мистецтва. Перші збори проходили на вулиці Кривого колеса в центрі Варшави, звідки й пішла назва клубу. Він швидко заручився підтримкою газети «По просту», а в жовтні 1955 р. набув офіційного статусу [3, с.13].

Влада тривалий час не розглядала клуб як осередок опозиції. Попри його активну участь у подіях 1956 р., клуб розцінювався як гурток за інтересами варшавської наукової та культурної еліти, що не являв загрози для держави та партії. Як видно, режим був упевнений, що велика кількість членів ПОРП в керівництві ККК і серед його учасників не дозволить дискусіям вийти за рамки дозволеного [5, с.132].

До початку серпня 1956 р. кількість клубів у Польщі досягло приблизно ста тридцяти, а до осені – понад 200. Попри світоглядну строкатість, притаманною рисою був їх радикалізм, однак при цьому клуби, особливо молодіжні, часто відзначались ідейною незрілістю, часто не маючи конкретної програми, натомість прикриваючись загальними фразами про плюралізм думок і гуманізм [1, с. 33].

Відбулися зміни і в інших сферах політичного життя. Так, виникли численні гуртки та неформальні організації, переважно демосоціалістичного та католицько-патріотичного спрямування. Події 1956 р. дали стимул громадській активності таких діячів як Яцек Куронь, Адам Міхник, Кароль Модзелевський, Северин Яворський. Припинилось глушіння іноземних радіопередач польською мовою. Активізували діяльність формально некомуністичні партії – сателіти ПОРП (Об'єднана селянська та Демократична).

Отже, польська молодь стала однією з головних рушійних сил протестного руху в 1956 р. Її активна участь довела, що прокомуністичний режим у Польщі має прогалини та може бути подоланий у разі згуртованої боротьби.

Список використаних джерел

1. Волобуев В. В. Политическая оппозиция в Польше: 1956–1976 / Отв. ред. А. М. Орехов. – М.: Институт славяноведения РАН, 2009. 240 с.
2. Познанский июнь 1956 года [Электронный ресурс] // Новая Польша. – 2006. – № 6. – Режим доступа: <http://archive.novpol.org/index.php?id=654>.
3. Калугина Т.Г. Политическая оппозиция в Польше. 1956—1980: Автореферат дисс. ... канд. ист. н. / Т.Г. Калугина. – Иркутск, 1998. – 25 с.
4. Кудюкин П. Неюбилейные размышления в некруглый юбилей [Электронный ресурс] / П. Кудюкин. – Режим доступа : <http://vkrizis.ru/expert/neyubileynye-razmyishleniya-v-nekruglyiy/>.
5. Юсупов Р.Р. Польская интеллигенция в период народной демократии. 1944—1980 гг. / Р.Р. Юсупов. – Казань: ГранДан, 1998. – 347с.

Шумский Леонид Николаевич,

*старший преподаватель кафедры немецкого и французского языков
Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина*

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ГЕРМАНСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Феномен самоуправления возник много веков назад в процессе реализации идеи перераспределения прав и обязанностей в государственной структуре. Человеческий гений позволил создать эффективный политический и экономический инструмент для регулирования частных и общественных интересов.